

În loc de prefață

Am cunoscut-o pe Vera Alexandrovna Davâdova spre sfârșitul anului 1945.

Ne-am întâlnit de multe ori după aceea și am discutat tot felul de lucruri. Odată, după moartea lui Stalin, m-a întrebat:

– Sunteți un om curajos?

– Depinde ce mi se cere să fac, i-am răspuns surprins.

– Am o mulțime de amintiri interesante. N-ați vrea să scrieți povestea unei femei care, pe deasupra, a fost și artistă? N-aș avea nimic împotriva ca povestea mea să devină roman. Există material suficient. Poate ar fi chiar mai bine.

Știam că așteaptă un răspuns afirmativ și nu am vrut să o dezamăgesc. Și mai știam că voi afla de la ea lucruri senzaționale.

– De ce m-am hotărât să fac un pas atât de important și de riscant totodată, să povestesc viața cu totul necunoscută a lui Stalin, cu care am avut relații foarte strânse aproape douăzeci de ani?! – a continuat Vera Alexandrovna, mușcându-și nervos buzele senzuale. – Credeți că nu-mi ajunge gloria din timpul vieții și că vreau să trec cu scandal în lumea celor drepți? Ar fi păcat să gândiți așa despre mine. Ar însemna că nu mă cunoașteți îndeajuns. Sunt

artistă a poporului, am tot felul de ordine și medalii, de trei ori mi s-a înmânat premiul Stalin. Am agonisit destui bani, primesc pensie personală, sunt profesor la Conservatorul din Tbilisi, dau lecții particulare de canto. Sau veți crede că amanta, la un moment dat părăsită, a hotărât să se răzbune după moarte pe atotputernicul conducător? Nu, nu e asta. Știu că Stalin m-a iubit mult, în felul lui, desigur, și aștepta cu înfrigurare întâlnirile noastre... Dar numai acum, când el nu mai este, pot spune fără teamă că în toți acești ani a trebuit să joc teatru și pe scenă, și în viața particulară – să mă prefac că-l iubesc. Doar sunt actriță! Și totuși eu sunt singurul om din lume în care suspiciosul Stalin a avut o încredere totală până la ultimele clipe ale vieții. Deși, dacă mă gândesc bine, a mai fost cineva, cel mai devotat om de încredere al lui Stalin, Alexandr Nikolaevici Poskrebâșev.

Am dus mulți ani o viață dublă, trebuind să mă împart între teatru – repetiții, spectacole, concerte – și efuziunile lui pasionale.

Fac aceste dezvăluiri pentru că vreau ca posteritatea să afle și o latură mai puțin cunoscută a vieții lui Stalin – viața lui personală.

*

* *

Am văzut lumina zilei în familia unui topometru din orașul Nijni-Novgorad. Mama era învățătoare. După ce m-am născut eu, ne-am mutat cu toții în Orientul Îndepărtat, tocmai la Nikolaevsk pe Amur. Încă din copilărie am îndrăgit taigaua, pescuitul, focul de pădure, strigătele și gemetele Amurului. În 1920, japonezii au încercat să ne ocupe orașul, am lăsat totul și ne-am refugiat la Blagoveșcensk. După terminarea liceului am predat câțiva ani cântul într-o școală primară. În anul 1924, am avut șansa să fiu admisă la Conservatorul din Leningrad.

În comisia de admitere s-a nimerit să fie și Alexandr Konstantinovici Glazunov – compozitor renumit,

mult îndrăgit de studenți. Eminentul muzician s-a entuziasmat de vocea mea. După ce am cântat *Carmen* în studioul de operă al Conservatorului, m-au invitat să cânt la Teatrul de Operă Marino (Teatrul de Operă și Balet din Leningrad, care după aceea va purta numele lui S.M. Kirov). Am debutat în rolul pajului Urban din *Hughenoții* lui D. Maiserbei.

Eram în al nouălea cer de bucurie. Tocmai împlinisem 23 de ani. Prietenele cele mai bune nu mai puteau de invidie, le rodea fiecare succes al meu. Mi se încredințaseră deja roluri principale în *Aida*, *Carmen*. Devenisem dublura prim-solistei.

Pe scena operei din Leningrad domnea, ca regină neîncoronată, Sofia Preobrajenskaia, față de care Grigori Zinoviev, dictatorul de facto al capitalei nordice, nutrea cele mai alese sentimente.

În unele seri cântam în fața unei săli aproape goale. Noaptea mă închideam în cabina artiștilor și, pe întuneric, plângeam, strigam, făceam adevărate crize de isterie, dar continuam să muncesc, știind că vor veni și zile mai bune pentru mine.

La începutul primăverii lui 1932 teatrul nostru a plecat în turneu la Moscova. Urma să cântăm pe scena Teatrului Mare. Am fost preveniți că s-ar putea să vină și Stalin la spectacol. Eram foarte emoționați de această onoare, repetam de dimineața până seara târziu. Abia de reușeam să ne mai tragem sufletul noaptea.

Voiam foarte mult să cânt pe scena acestui teatru renumit. Șansa mea a fost ca Sofia Preobrajenskaia să facă o amigdalită și au trebuit să înlocuiască *Aida* cu opera *Carmen*. Urma să cânt în rolul principal. Au început să mă grimeze cu trei ore înainte de începerea spectacolului. Tremuram toată de emoție, picioarele mi se muiaseră, fața și corpul mi se acoperiseră de pete roșii, urâte. Dar iată prima bătaie a gongului înfricoșător și mult așteptat, apoi a doua, a

treia. Dirijorul s-a îndreptat spre pupitru. Interpreții rolurilor principale au fost invitați în avanscenă. Toate privirile – ale spectatorilor și ale artiștilor – erau îndreptate spre loja guvernamentală, unde se aflau Stalin, Molotov, Kalinin, Vorosilov, Mikoian, Ordjonikidze, Buharin, Râkov, Iagoda, Zinoviev, Kirov, Kamenev, Tuhacevski. Îl vedeam pe Stalin pentru prima dată atât de aproape. Zâmbea prietenos, aplaudând împreună cu toată lumea ridicată în picioare. Ovațiile sălii nu mai conteneau. Luminile s-au stins una câte una și orchestra a început să cânte uvertura.

Simțeam că mă prăbușesc. Din fericire, dirijorul Alexandr Melik-Pașaev m-a ajutat să-mi revin...

... S-a terminat primul spectacol de pe scena Teatrului Mare. Cortina brocată s-a lăsat pentru ultima dată. Sala era în delir. Artistele E. Turcianinova, A. Iablocikina, Olga Knipper-Cehova, Alla Tarasova de la Teatrul Mic și de la Teatrul Academic de Artă ne aduc nenumărate coșuri cu flori și un imens buchet de trandafiri roșii. În timp ce mă săruta, Tarasova a reușit să-mi șoptească:

– „Verocika, ați cântat minunat. De mult n-a mai văzut și auzit Moscova o *Carmen* atât de încântătoare. Aceste flori minunate vi le trimite însuși I.V. Stalin.”

M-au podidit lacrimile de fericire. Am fost invitată în loja guvernamentală. Nici nu-mi revenisem bine când am fost prezentată lui Stalin și celor care-l însoțeau.

– Să nu vă împăunați cu succesul acesta, tovarășă Davâdova – a spus cu voce joasă Stalin, – aveți grijă să nu vă pierdeți capul.

Vorosilov mi-a oferit o cutie cu bomboane, Ordjonikidze – o casetă originală. După o scurtă pauză, Stalin mi s-a adresat iarăși:

– Spuneți-mi, tovarășă Davâdova, n-ați vrea să vă mutați în Moscova și să lucrați la Teatrul Mare?

– Trebuie să mă gândesc.

– Corect. Totdeauna trebuie să gândești înainte de a lua o decizie. Iar noi o să-i rugăm pe tovarășii care răspund de teatre să pregătească în timpul acesta hotărârea necesară privind transferul dv. N-o să sărăcească Leningradul din asta; acolo lucrează bine tovarășa Preobrajenskaia.

I-am mulțumit pentru atenție.

Stalin mi-a aruncat o privire scurtă pe sub sprâncenele stufoase. Era o privire iscoditoare, dominatoare, nu a durat decât o fracțiune de secundă, dar care s-a păstrat în memoria mea pentru tot restul vieții. Stalin mă dezbrăca în minte, mă evalua, cântărindu-mi cu prudență plusurile și minusurile...

Peste o lună mi s-a transmis hotărârea guvernamentală privind transferul meu la Teatrul Mare din Moscova.

În Leningrad, eu mă căsătorisem cu artistul Dmitri Semeonovici Mcedlidze-lujnâi de la Opera Marino.

Căsnicia noastră a mers prost chiar din primele zile. După certuri interminabile noi am ajuns la înțelegerea să nu divorțăm, dar să aibă fiecare viața sa personală.

1932

Direcția Teatrului Mare m-a primit cu toată bunăvoința. Credeam, în naivitatea mea, că aceasta se datorează vocii și talentului meu. Oricum, visul meu cel mai tainic se realizase. Eram acum solistă a primului teatru de operă al țării, pe a cărui scenă cântaseră cândva Saleapin, Sobinov, Nejdanova...

În dimineața zilei de 7 noiembrie a avut loc adunarea festivă consacrată Revoluției din Octombrie. Seara s-a jucat *Orășanca din Pskov* a lui Rimski-Korsakov. Stalin discuta însuflețit cu interlocutorii săi din loja oficială. Pe 8 noiembrie, seara, trebuia să

cânt la concertul festiv tradițional de la Kremlin. La ora 18 am fost anunțată că s-a suspendat concertul. Ulterior, am aflat că în acea zi a murit „subit” Nadejda Allilueva, soția lui Stalin, care lucrase cândva la secretariatul lui Lenin.

Ca să fiu sinceră, eram curioasă, ca orice femeie, ce fel de soție a avut Stalin. Deșteaptă, frumoasă, instruită, energică, dacă îi plăcuse arta, muzica, pictura, literatura, baletul? Sau fusese o activistă obișnuită, pusă la naftalină, într-un cuvânt, o figură ștearsă?

Noi, artiștii, ne întrebam adesea de ce conducătorii partidului și ai guvernului vin la toate manifestările oficiale și la spectacole fără soții.

L-am mai văzut o dată pe Stalin la spectacolul *Precauții inutile*. La sfârșitul lui decembrie el a venit să asculte *Demonul*.

În noaptea de Anul Nou am cântat la Kremlin. După spectacol, artiștii au fost invitați la cina festivă. Am fost așezată între Stalin și Vorosilov. Cavalerii mei au avut grijă să nu mă plictisesc deloc. Stalin a mâncat puțin și nu a băut aproape nimic. Îmi vorbea cu blândețe, privindu-mă cu admirație. Cina s-a terminat pe la miezul nopții.

Când am ajuns acasă am găsit un bilețel în buzunarul șubei: „Mașina vă va aștepta lângă Piața Manejului. Șoferul vă va conduce unde trebuie. Păstrați biletul”. Scrisul îmi era necunoscut. Biletul nesemnat. M-a cuprins o spaimă teribilă. Nu aveam cu cine să mă sfătuiesc, ora era foarte târzie. Pe stradă era un frig pătrunzător, o noapte viforoasă de iarnă. Am pus cap la cap fapte disparate. Mi-am amintit cum m-a privit Stalin la prima întâlnire din loja Teatrului Mare. De ce în această noapte de revelion am fost așezată la masă lângă Stalin? Mă străduiam să-mi alung din minte gândul sâcâitor că Stalin s-ar fi putut îndrăgosti pur și simplu de mine. Făceam eforturi să fiu lucidă. În definitiv, de ce există femei

frumoase pe lumea asta, dacă nu să se îndrăgostească de ele bărbații? Despre asta au scris în toate timpurile înțelepții, filosofii, poeții, dramaturgii.

Lângă poarta Kremlinului s-a apropiat de mine un bărbat de vârstă mijlocie. A salutat politicoș, m-a cântărit cu privirea și mi-a spus:

– Mașina vă așteaptă. Înăuntru o să vă încălziți. Nu vedeți ce-i afară? Sunt minus treizeci și două de grade.

Necunoscutul înalt și slăbănog m-a condus la mașină, mi-a deschis politicoș portiera și m-a ajutat să urc. Mașina a pornit lin, apoi a luat viteză. Mi s-a părut că zăresc din goana mașinii contururile gării Kiev, căsuțele vechi de la bariera Dorogomilovo. Am ajuns la un gard masiv. Șoferul a claxonat scurt. Dintr-o gheretă au ieșit doi militari și un civil.

– Aveți vreun document, ceva, domnișoară?, a întrebat un zdrahon mai în vârstă, probabil șeful. I-am prezentat buletinul și legitimația de la teatru. Porțile s-au deschis automat. În față mi-a apărut o clădire frumoasă, asemănătoare cu un conac vechi, din secolul al XVIII-lea. O femeie taciturnă m-a condus într-un salon spațios și confortabil. Cu fața îmbujorată de ger m-am trântit pur și simplu pe o canapea.

– A, sunteți deja aici, Vera Alexandrovna? – am auzit eu vocea cunoscută, guturală, cu accent străin a lui Stalin.

– Da, Iosif Vissarionovici, acum am ajuns.

– O să dau dispoziție să vă ajute să vă dezbrăcați.

Taciturna mi-a luat șuba, manșonul, căciulița, mănușile. Privirea ochilor ei mari, căprui, nu exprima nimic.

– Vi s-a făcut, probabil, foame? a spus cu blândețe Stalin. Să mergem în sufragerie. Cred că masa e pregătită. Pofțiți, în casa noastră nu trebuie să vă sfiți.

Ce plăcut e să calci pe covorul moale, pufos! Pe măsuța joasă atârna o față de masă apretată, sculptor de albă. Două tacâmuri, o veselă foarte fină.

Furculițele, cuțițele, lingurițele, toate din argint masiv, vechi.

Ne servește la masă o rusoaică plăcută, trecută de mult de prima tinerețe. Asemenea delicatessuri nu am văzut nici la bufetul faimos de la Teatrul Mare. La vederea atâtor bunătăți m-a cuprins o foame de lup. Am băut cu poftă vinuri vechi, savurându-le aroma. Nu-mi venea să cred că în prima zi a lui ianuarie eu mănânc castraveți, ridichi, roșii proaspete, pere și mere. Mă zăpăcisem cu totul. Văzându-mă așa, Stalin mi-a spus cu voce scăzută:

– O să vă pregătească și dv. câte ceva din modestele noastre provizii – vin, icre, pește, dulciuri, legume și fructe.

– Vă mulțumesc mult, Iosif Vissarionovici! E foarte târziu, ar cam trebui să mă duc acasă. Cred că și dv. ați obosit de-acuma.

– Vera Alexandrovna, trebuie să stăm serios de vorbă. Dacă nu aveți nimic împotriva, să trecem în altă cameră. Acolo nu ne va deranja nimeni.

Făceam eforturi disperate pentru a înțelege ce vorbea Stalin: avea un accent îngrozitor. Nu îndrăzneam să-l întreb ce a spus. După o cafea tare și fierbinte, un adevărat grog, mă simțeam foarte bine. Frica și stinghereala dispăruseră ca prin farmec. L-am urmat supusă. Mi-am dat seama că este mai scund decât mine. Am intrat într-o cameră cu o canapea mare, joasă. Stalin mi-a cerut permisiunea să-și scoată tunică. Și-a pus pe umeri un halat caucazian, s-a așezat lângă mine și m-a întrebat:

– Pot stinge lumina? Pe întuneric îți vine mai ușor să vorbești. Aș vrea să vorbesc cu dv. de la suflet la suflet.

A stins lumina fără să mai aștepte răspunsul meu. M-am trezit în întuneric. M-a îmbrățișat. Eu n-am făcut nici o mișcare. Mi-a descheiat cu îndemânare bluza. Inima îmi bătea cu putere.

– Tovarășe Stalin! Iosif Vissarionovici, dragul meu, nu trebuie! Mi-e teamă! Lăsați-mă să plec acasă!...

Nu a acordat nici o atenție băiguielilor mele, poate că nici nu mă auzea de altfel, numai ochii săi de fiară sclipeau în întuneric. Am mai încercat o dată să mă eliberez din strânsoarea sa, dar totul a fost în zadar. Nu mai puteam da înapoi. Stalin continua să mă sărute, să mă mângâie, mustățile sale stufoase îmi înțepau fața, bărbia, sânii...

Dimineața m-am machiat puțin, am luat micul dejun. Proaspăt ras și parfumat, Stalin a intrat în sufragerie și m-a întrebat:

– Cum vă simțiți, Vera Alexandrovna?

Tăceam îmbufnată. M-a rugat să-i dau bilețelul și l-a rupt în mai multe bucățele.

– Ați primit locuință?

– Nu, Iosif Vissarionovici. Locuiesc la căminul teatrului, am de gând să-mi iau undeva o cameră cu chirie.

Stalin a zâmbit:

– Sper că știți să păstrați un secret și să nu vă laudați cum am petrecut noi împreună noaptea de Anul Nou?

– Bineînțeles, tovarășe Stalin!

– Puteți să-mi spuneți Iosif Vissarionovici.

Când ne-am despărțit, ochii săi căprui cu sclipiri gălbui străluceau din nou...

Gerul de afară mi-a redat forțele.

Cocoșat sub povara darurilor lui Stalin, șoferul îmi căra în cameră lăzile cu alimente...

*

* *

– Spuneți-mi sincer, m-a întrebat Davâdova, după ce eu notasem în blocnotesul meu câteva episoade din viața ei, nu vă șochează ceea ce vă povestesc?

– Orice început e greu, dar dacă ne-am hotărât să facem pasul acesta, oricât de greu ar fi, trebuie să continuăm și să terminăm ceea ce ne-am propus.

– Fiți foarte prudent, m-a prevenit Vera Alexandrovna să nu arătați nimănui notițele dv. și să nu vorbiți cu nimeni despre asta. Bateți-le la mașină la

Cuprins

Cuvânt înainte	5
În loc de prefață	9
1932	13
1933	18
1934	57
1935	115
1936	188
1937	252
1938	304
1939	329
1940	363
1941	384
1941-1945	397
1946	425
1948	450
1949	452
1950	454
1951	455
1952	457
Epilog	459